

**KNJIŽNICE ZA SLIJEPE I SLABOVIDNE
S POSEBNIM OSVRTOM NA
PRVU DJEČJU KNJIŽNICU ZA DJECU S OŠTEĆENJEM VIDA**

LIBRARY FOR THE BLIND AND VISUALLY IMPAIRED,
WITH SPECIAL REFERENCE TO FIRST CHILD
LIBRARY FOR CHILDREN WITH VISUAL IMPAIRMENT

Tanja Šupe

Osnovna škola Pećine Rijeka

Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida

tanja.supe@gmail.com

UDK / UDC 027.6

Stručni rad / Professional paper

Primljeno / Received: 21. 4. 2013.

Sažetak

Jednaka prava za sve pripadnike određene zajednice težnje su svakoga modernog društva. Govoreći o uslugama koje pružaju knjižnice, postoje međunarodni dokumenti koji propisuju pravo na informacije svim društvenim skupinama bez obzira na rasnu, nacionalnu, vjersku i kulturnu pripadnost, politička uvjerenja, fizičke nedostatke ili teškoće pri učenju, spol ili spolno usmjerenje. Tema ovog članka usmjerena je na skupinu slijepih i slabovidnih osoba, odnosno slijepu i slabovidnu djecu i usluge koje im knjižnice mogu i trebaju pružiti.

Počeci pismenosti za slijepe sežu u 19. stoljeće kada je Louis Braille osmislio brajčno pismo koje se počinje koristiti kao službeno pismo za slijepe osobe. Razvojem pisma za slijepe, počinju se tiskati posebno prilagođene knjige, te otvarati specijalizirane knjižnice. Spomenute knjižnice dugo su vremena udovoljavale potrebama populacije slijepih. Danas kada su zahtjevi društva i protok informacija bitno veći u

odnosu na prijašnja vremena, treba reći da se uloga specijaliziranih knjižnica kao i knjižnica u lokalnoj zajednici znatno promijenila. Specijalizirane knjižnice trebale bi preuzeti ulogu koordinatora i središta izvora za sve ostale knjižnice u lokalnoj zajednici koje bi unutar svojih usluga trebale imati uključene i usluge za slijepe i slabovidne osobe. U tom smislu otvorena je Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida.

Ključne riječi: slijepa osoba, knjižnica, brajčno pismo, taktalna slikovnica

Summary

Attaining equal rights for all members of a particular community is aspiration of every modern society. If we speak about the services provided by libraries, there are international documents which regulate the right to free access to information for all social groups regardless of racial, ethnic, religious and cultural background, political beliefs, physical defects or difficulties in learning, gender or sexual orientation. This article focuses on a group of blind and visually impaired persons, especially the children with visual impairment and the services that libraries can and should provide.

The beginnings of literacy for the blind dates back to the 19 century, when Louis Braille invented the Braille alphabet which has been used as the official script for the blind ever since. The development of the script has enabled printing of the specially designed books for the blind, and also opening of specialized libraries. These libraries have satisfied the needs of the blind population for a long time. Today, when demands of the society and the flow of information are significantly higher than the ever before, the roles of specialized libraries and libraries in local communities have changed considerably. Specialized libraries should take the role of coordination and become the resource centers for other libraries in the local community and provide the services for the blind and visually impaired, too. These were the reasons for opening the first children's library for children with visual impairments.

Keywords: blind person, library, Braille system, tactile picture books

1. Uvod

Suvremeni pristup u radu knjižnica kao informacijskih središta podrazumijeva slobodan i jednak pristup informacijama za sve korisničke skupine. Tako prema Preporukama za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi, knjižnične službe i usluge trebaju biti dostupne građanima bez obzira na rasnu, nacionalnu, vjersku i kulturnu pripadnost, politička uvjerenja, fizičke nedostatke ili teškoće pri učenju, spol ili spolno usmjerenje.¹ Osim spomenutih preporuka,

¹ Preporuke za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), 161-162.

na to nas obvezuje i Konvencija o pravima osoba s invaliditetom Ujedinjenih naroda, čija je potpisnica i Republika Hrvatska. Člankom 9. propisuje se da će države članice ove Konvencije poduzeti odgovarajuće mjere osiguravanja pristupačnosti osobama s invaliditetom, izgradnjom okruženja, prijevozom, informacijama i komunikacijama, uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije.²

U ovom radu osvrnut ćemo se na populaciju osoba s oštećenjem vida pod kojima podrazumijevamo slabovidne osobe (osobe s korisnim ostatkom vida) i slijepe osobe. Govoreći o pristupu informacijama ove populacije, u prvom redu mislimo na prilagodbu knjiga i tiskane građe na način da ih mogu koristiti slijepe i slabovidne osobe. Osim prilagodbe knjiga i tiskane građe, pristup informacijama podrazumijeva i korištenje pomagala pomoću kojih ova korisnička skupina može doći do željenih informacija. Kad govorimo o pomagalima, mislimo na računalo pomoću kojeg danas slijepa osoba može pristupiti informacijama na internetu, čitati i pisati digitalizirane tekstove. Računalo slijepe osobe mogu koristiti upotrebom brajličnog retka, uređaja pomoću kojeg mogu čitati sadržaj ekrana te uz pomoć istog uređaja pisati nove sadržaje. Drugi način je korištenjem govorne jedinice koja sve aktivnosti na računalu prevodi u sintetički govor.³

2. Počeci i razvoj pisma za slijepe

Kako je već navedeno, da bi slijepa osoba mogla čitati pisanu građu, nužno je da ona bude prilagođena tako da ih ona može koristiti. Prve prilagodbe knjige i pisane građe započinju razvojem brajličnog pisma. Brajlično pismo osmislio je Louis Braille već s 14 godina, pretpostavlja se negdje oko 1823.⁴ On je oslijepio u trećoj godini života nesretnim slučajem. Postoje podaci o tome da je prva knjiga za slijepu osobu tiskana još 1786 godine,⁵ ali službenim pismom za slijepe smatra se tek brajlično pismo. Ono se sastoji od šest izdignutih točkica sastavljenih od dva stupca s po tri točkice. Kombinacijom tih šest toča-

² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: <http://uik.hr/invalidi-konvencija/>

³ Tupek, A. Digitalizacija građe za slijepe i slabovidne osobe potrebe i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), 105-116.

⁴ Royal National Institute of Blind People : Louis Braille [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: <http://www.rnib.org.uk/aboutus/aboutsightloss/famous/Pages/louisbraille.aspx>

⁵ The American Foundation for the Blind : The First Book for Blind People [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: http://www.aph.org/museum/first_book.html

ka dobivaju se slova, brojevi i ostale oznake poput matematičkih, glazbenih, interpunkcijskih znakova. Točkice se rade pomoću šila, u modernije vrijeme iglica na različitim strojevima koji naprave izdignute točkice na papiru koje se mogu osjetiti pod prstima. Prve knjige na brajličnom pismu pojavljuju se već od 1829. kada izlazi prva knjiga pod nazivom "Method of Writing Words, Music, and Plain Songs by Means of Dots, for Use by the Blind and Arranged for Them".⁶ Ipak treba reći da u novije doba postoji sve više drugih načina prilagodbe knjiga i pisane građe od prepisivanja na brajličnom pismu. Razlog tome je što brajlično pismo zahtijeva mnogo više prostora od uobičajenog crnog tiska. Tako su knjige na brajličnom pismu vrlo debele, što zauzima mnogo prostora. Tisak knjiga na brajličnom pismu dugotrajan je i skup postupak, stoga se danas vrlo često pribjegava prilagodbi tako da se građa snima u zvučnom zapisu. Zvučna knjiga je brži i jeftiniji postupak, a prema dosadašnjem osobnom iskustvu pokazalo se da slijepe osobe radije biraju zvučnu knjigu. Navedeni razlozi za posljedicu imaju smanjenu upotrebu brajličnog pisma među slijepima, čemu svakako pridonosi i sve veća upotreba suvremenih tehničkih pomagala.

3. Knjižnice za slijepe i slabovidne

Knjižnične službe i usluge za slijepe i slabovidne osobe do nedavno bile su uglavnom koncentrirane u knjižnicama za slijepe i slabovidne osobe. U svijetu se prve takve knjižnice otvaraju krajem 19. stoljeća. Primjer je Nacionalna knjižnica za slijepe u Velikoj Britaniji osnovana 1860. s ciljem pristupa slijepih osoba knjižničnim uslugama.⁷

U Republici Hrvatskoj, prva knjižnica za slijepe i slabovidne osobe otvara se 1965. godine u sastavu Hrvatskog saveza slijepih. Danas ona djeluje kao samostalna ustanova, a u svom posjedu ima fond od 2.142 naslova na brajici s 3.192 primjerka i 2.513 naslova zvučnih knjiga s 13.688 primjeraka.⁸ Korisnici ove knjižnice knjige dobivaju poštom na kućnu adresu. Unutar knjižnice, osim prilagodbe knjiga, tiskaju se i razni časopisi koji su za slijepe osobe prije

⁶ The American Foundation for the Blind : Braille Invents His Code [citirano: 2012-11-10]. <http://www.afb.org/louisbraillemuseum/braillegallery.asp?FrameID=185>

⁷ Royal National Institute of Blind People : History of RNIB [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: <http://www.rnib.org.uk/aboutus/who/historyofrnib/Pages/rnibhistory.aspx>

⁸ Frajtag, S. Hrvatska knjižnica za slijepe – odjeli i usluge. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), 63-75.

veće upotrebe tehničkih pomagala među slijepima bili jedini izvor informacija iz svakodnevnog života. Neosporna je činjenica da su velike zasluge Knjižnice za slijepe i slabovidne danas pod nazivom Hrvatska knjižnica za slijepe, u smislu pružanja knjižničnih usluga slijepim osobama do danas. Ipak, zahtjevi suvremenog društva i količina informacija koje se pojavljuju ne mogu biti zadovoljeni radom samo jedne knjižnice. Naime, prvi i najveći od problema je brzina kojom informacije dolaze do korisnika. U Republici Hrvatskoj, Hrvatska knjižnica za slijepe do sada je bila jedino mjesto na kojem su se pružale knjižnične usluge za slijepe osobe. Stoga su svi korisnici (slijepe osobe) s područja Republike Hrvatske bili usmjereni koristiti usluge jedne knjižnice, što nikako ne zadovoljava njihove potrebe u smislu odgovarajućeg i pravovremenog pristupa određenim informacijama. Osim toga, kapaciteti jedne knjižnice ne mogu u dovoljnoj mjeri zadovoljiti sve interese i potrebe ove populacije s područja cijele Republike Hrvatske. Govoreći o koncentriranoj knjižničnoj usluzi za slijepe i slabovidne osobe na jednom mjestu, možemo govoriti o svojevrsnoj getoizaciji, što bi se prema načelima suvremenih propisa i zakona smatralo diskriminacijom. Već smo ranije govorili kako bi knjižnice trebale pružati jednak pristup svim korisničkim skupinama, što uključuje i osobe oštećena vida. Iz toga proizlazi da bi slijepe i slabovidne osobe pristup informacijama trebale imati u svojoj lokalnoj zajednici, odnosno na istim mjestima gdje to imaju i ostale osobe iz njihove okoline. U Preporukama za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi, govoreći o slobodi izražavanja i slobodi pristupa informacijama, navodi se kako knjižnice moraju biti prikladno smještene, dostupne svima i opremljene tako da mogu služiti i potrebama osoba oštećena vida ili sluha te osobama s drugim oštećenjima.⁹

Vodeći se tim težnjama, sve više knjižnica u Republici Hrvatskoj nabavlja opremu i pomagala kojim se mogu koristiti slijepe i slabovidne osobe. Pod pomagalima najčešće podrazumijevamo elektroničko povećalo za povećavanje teksta za slabovidne osobe i računalo s posebnim softverom (govornom jedinicom) za slijepe osobe. Osim toga, knjižnice nastoje u svom fondu nabaviti i određeni broj knjiga prilagođen za slijepe osobe (zvučne knjige i knjige na brajčnom pismu). Velike probleme u nabavi knjižničnog fonda za slijepe i slabovidne stvara činjenica da ne postoji veliko tržište za koje bi bilo isplativo tiskati veću količinu takvih knjiga. Tako govorimo o zapravo malom broju knjiga u odnosu na potrebe korisnika. Također govorimo o vrlo malom, goto-

⁹ Preporuke za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), 161-162.

vo zanemarivom broju periodike. Posebnu pažnju unutar populacije osoba s oštećenjem vida zahtijevaju djeca. Udio knjižničnog fonda za djecu u cjelokupnom fondu za osobe oštećena vida je vrlo mali. Prema podacima dobivenim u Hrvatskoj knjižnici za slijepe, knjižni fond za djecu čini 288 naslova, što čini udio od 5 posto u ukupnom fondu Hrvatske knjižnice za slijepe.

4. Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida

4.1. Razlozi za osnivanje Prve dječje knjižnice za djecu s oštećenjem vida

Briga za školovanje slijepe i slabovidne djece seže još u 19. stoljeće. U početku, to je bila briga u smislu osposobljavanja slijepih za određene zanate poput izrade košara, metli i sl. Kasnije, sredinom i krajem prošlog stoljeća slijepi se najviše školuju za telefoniste i fizioterapeute. Od kraja 20. stoljeća počinje integracija slijepe i slabovidne djece u redovne škole. Danas se slijepa djeca školuju unutar redovnog sustava školstva i vrlo često završavaju fakultete. Suvremeni postupci školovanja slijepog i slabovidnog djeteta pokazali su više nego ikad potrebu za informacijama. Kako bi mogli govoriti o kvalitetnoj uključenosti, što podrazumijeva uključivanje djeteta s teškoćama u razvoju u sve segmente društvenog života, nužno je osigurati jednake uvjete za svu djecu pa tako i za dijete s oštećenjem vida. Na tom tragu uvidjela se potreba za osiguravanje pristupa informacijama djetetu s oštećenjem vida. Unutar Smjernica za knjižnične usluge za djecu i IFLA-inih smjernica Knjižnice za slijepe u informacijsko doba, govori se o važnosti knjižnica kao mjesta za cjeloživotno učenje i pismenost. Knjižnica treba neprestano odgovarati na promjene u društvu te zadovoljavati informacijske i kulturne potrebe djece, kao i njihove potrebe za zabavom i razonodom.¹⁰

Slijedom toga, dijete s oštećenjem vida treba imati osiguranu knjižničnu građu koju u prvom redu može samostalno koristiti, koja će mu pružiti aktualne informacije, koja će mu koristiti u njegovom školovanju. Budući da tim zahtjevima zbog ostalih mogućnosti ne mogu udovoljiti postojeće dječje ili školske knjižnice, pojavila se potreba za otvaranjem specijalizirane knjižnice za djecu s oštećenjem vida.

¹⁰ Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004. ; Knjižnice za slijepe u informacijsko doba : smjernice za razvoj službi i usluga. Zagreb, 2006. Poglavlje 4. Čitateljske potrebe djece.

4.2. Taktilna slikovnica kao primjer kvalitetne i odgovarajuće prilagodbe knjige za dijete s oštećenjem vida

Dugo je bio prisutan stav u društvu da je za slijepu osobu, u ovom slučaju dijete, dovoljno prilagoditi knjigu tako da se prepíše tekst ili snimi u zvučnoj tehnici. Slike kao sastavni dio knjiga su se uglavnom izostavljale kao suvišan i nepotreban dio. Takav stav je vrlo pogrešan. Slike su sastavni dio našeg života. Mala djeca vrlo rano vide slike, slova i riječi u svojoj okolini,¹¹ vide ih na reklamama, plakatima, televiziji i sl. Ona se vrlo rano susreću s knjigom, odnosno slikovnicom kao izvorom informacija. Prve slikovnice sadrže malo riječi i mnogo slika kako bi zainteresirale dijete. Uporaba slikovnica u ranom djetinjstvu od neprocjenjivog je značaja za njihov intelektualni razvoj. Slijepa djeca nemaju tu mogućnost da vide slike, riječi, slova u svojoj okolini. Ona su uskraćena za vizualne informacije, što znatno utječe na njihovu percepciju svijeta koji ih okružuje. Porazna je činjenica da je do nedavno slijepo dijete prvu knjigu s kojom se susrelo u svom životu dobilo u prvom razredu kada je dobilo udžbenik u ruke. U svijetu već otprije, a kod nas tek odnedavno pojavljuje se pojam taktilne slikovnice. Taktilna slikovnica podrazumijeva posebno prilagođenu knjigu unutar koje se osim teksta nalaze i prilagođene taktilne slike. Taktilna slika je za slijepo dijete od neprocjenjive vrijednosti za njegov spoznajni razvoj. Ona je u prvom redu važna kako bi djetetu pružila informaciju na koju ima pravo kao i ostala djeca. Također, taktilna slika pruža mogućnost da dijete samostalno istražuje i spoznaje svijet kroz još jednu dimenziju, dimenziju slike. Naravno, taktilna slika nije ekvivalent slici koju mi vidimo. Ona se izrađuje posebnim metodama i njome se pokušava slijepom djetetu prenijeti bit, odnosno informaciju koju slika želi prenijeti, što znači da se slika izrađuje bez suvišnih detalja.

4.3. Ciljevi, zadaće i usluge Prve dječje knjižnice za djecu s oštećenjem vida

Niska razina svijesti o potrebi taktilnih slikovnica već u ranoj dobi djeteta, kao i nedostatak istih na našem tržištu, bili su poticaj za otvaranje specijalizirane knjižnice za djecu s oštećenjem vida. Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida otvorena je u prosincu 2008. godine pri OŠ Pećine u Rijeci gdje otprije djeluje i Odjel za djecu s oštećenjem vida u sklopu kojeg se pružaju rehabilitacijske usluge djece s oštećenjem vida od najranije dobi do kraja

¹¹ Sköld, B. C.; A. Norberg. Tactile picture books for blind and visually impaired children, ALP Libraries for the Blind Section, Stockholm, 2007.

njihovoga osnovnog školovanja. Postojanje spomenutog Odjela kao i poznavanje potreba djece s oštećenjem vida, bio je razlog za odabir ove škole kao mjesta gdje će se otvoriti i Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida. Korisnici Odjela ujedno su i korisnici knjižnice, premda je knjižnica otvorena i prema drugim možebitnim korisnicima koji bi se mogli služiti uslugama ove knjižnice. Knjižnica je otvorena s ciljem da prikupi što više literature prilagođene tako da ih mogu koristiti djeca s oštećenjem vida. Govoreći o prikupljanju prilagođene literature, prvenstvo će biti taktilne slikovnice i knjige. Razlog tome je što takvih knjiga gotovo nema na našem tržištu te su time one nedostupne za djecu s oštećenjem vida. Onaj mali broj postojećih taktilnih slikovnica na tržištu svojom visokom cijenom također je nedostupan djeci s oštećenjem vida. Primjera radi, cijena jedne jednostavne slikovnice za djecu predškolskog uzrasta na crnom tisku iznosi 50 kn, dok je cijena iste taktilne slikovnice 400 kn. Namjera je knjižnice osigurati djeci korisnicima knjižnice što više knjižnične građe koja će pokrivati interese djeteta od najranije dobi do kraja njihovoga osnovnog školovanja. Namjera je, također, prikupiti sve dostupne didaktičke materijale kao i nastavne materijale i pomagala koja mogu učiniti proces školovanja lakšim i kvalitetnijim. Osim toga, namjera je knjižnice prikupiti i svu dostupnu stručnu literaturu vezanu za područje oštećenja vida koje također ima vrlo malo u Republici Hrvatskoj. Korisnici knjižnice su u prvom redu djeca s oštećenjem vida, njihovi roditelji, odgajatelji, učitelji i svi stručnjaci koji se u svom radu posredno ili neposredno susreću s djecom oštećena vida. U ovom trenutku knjižnica ima 51 korisnika. Prema strukturi, riječ je o 38 djece, (18 dječaka i 20 djevojčica) i 13 učitelja, nastavnika. Knjižnica ima relativno skroman fond od 1.021 primjerka. Ipak treba znati da je riječ o vrlo skupim primjercima prilagođene literature koji su i do 10 puta skuplji od neprilagođenih primjeraka. Osim fonda, knjižnica ima i 221 primjerak igara i igračaka koji se također posuđuju djeci i učiteljima kao didaktička pomagala u nastavi. Knjižnica posjeduje računalo s govornom jedinicom i brajevim pisačem, dva elektronička povećala, uređaj za ispisivanje taktilnih prikaza na termo foliji. Uslugama knjižnice također se mogu koristiti i svi ostali zainteresirani za ovu problematiku. Zadaća je knjižnice postati mjestom informiranja, poučavanja i senzibiliziranja javnosti za potrebe i probleme populacije djece s oštećenjem vida. U tom smislu, u knjižnici je održan niz predavanja na temu taktilne slikovnice, niz radionice s ciljem senzibiliziranja djece bez oštećenja vida za potrebe njihovih vršnjaka s oštećenjem vida. U

sklopu knjižnice održavali su se i tečajevi brajice kao i kreativne radionice za djecu s oštećenjem vida i njihove roditelje. Knjižnica surađuje s Učiteljskim fakultetom u Rijeci i Odsjekom za psihologiju Filozofskog fakulteta u Rijeci čiji su studenti sudjelovali u radionicama s djecom oštećena vida. U suradnji sa srednjom školom za primijenjenu umjetnost te Akademijom primijenjenih umjetnosti u Rijeci te Muzejom suvremene umjetnosti u Rijeci, knjižnica je ostvarila projekte prilagodbe prostora muzeja i određenih umjetničkih djela. Kao najvažnije postignuće knjižnice treba istaknuti da je Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida bila ustanova koja je organizirala prednatječaj međunarodnom natječaju u području taktilne slikovnice u suradnji s udrugom Typhlo & Tactus. Na prvom takvom natječaju 2011., Hrvatska je sa svojom taktilnom slikovnicom osvojila drugo mjesto u svjetskoj konkurenciji. U ovom trenutku ova knjižnica jedinstvena je na području Republike Hrvatske te tek u začetku svojih aktivnosti i nastojanja poboljšanja kvalitete usluga koje pruža.

5. Zaključak

Suvremeni način života više nego ikada zahtijeva brz pristup informacijama. Osim brzine, imperativ suvremenog društva je jednak i slobodan pristup informacijama svim društvenim skupinama. Slijepe i slabovidne osobe kao dio društvene zajednice moraju imati osiguran pristup knjižničnim uslugama u svojoj okolini. Knjižnice za slijepe i slabovidne kao specijalizirane ustanove dobrodošle su u smislu koordinacijskih ustanova u kojima će se koncentrirati suvremena znanja i informacije vezane uz populaciju osoba s oštećenjem vida, a koje će iste ustanove dijeliti s knjižnicama u lokalnim zajednicama. Djeca kao skupina od posebnog interesa unutar određenog društva zahtijevaju našu posebnu pažnju i brigu.¹² Kad su u pitanju djeca s oštećenjem vida, naša briga treba biti usmjerena tako da im pružimo usluge primjerene njihovoj dobi i potrebama u odnosu na specifičnosti koje uvjetuje oštećenje vida.

¹² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: www.mobms.hr/media/9517/konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf

LITERATURA

The American Foundation for the Blind : Braille Invents His Code [citirano: 2012-11-10]. <http://www.afb.org/louisbraillemuseum/braillegallery.asp?FrameID=185>

The American Foundation for the Blind : The First Book for Blind People [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: http://www.afb.org/museum/first_book.html

Frajtag, S. Hrvatska knjižnica za slijepe – odjeli i usluge. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), 63-75.

Hrvatska knjižnica za slijepe [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: <http://www.hkzasl.hr>

Knjižnice za slijepe u informacijsko doba : smjernice za razvoj službi i usluga. Ur. Rosemary Kavanagh i Beatrice Christensen Skold. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: http://www.unicef.hr/upload/file/300/150215/FILENAME/Konvencija_20o_20pravima_20djeteta.pdf

Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom [citirano: 2010-11-10]. Dostupno na: <http://uik.hr/invalidi-konvencija/>

Preporuke za knjižnično zakonodavstvo i politiku u Europi. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 43, 3(2000), 161-162.

Prva dječja knjižnica za djecu s oštećenjem vida [citirano 2013-09-01]. Dostupno na: <http://web1.os-pecine-ri.skole.hr/>

Royal National Institute of Blind People : History of RNIB [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: <http://www.rnib.org.uk/aboutus/who/historyofrnib/Pages/rnibhistory.aspx>

Royal National Institute of Blind People : Louis Braille [citirano: 2012-11-10]. Dostupno na: <http://www.rnib.org.uk/aboutus/aboutsightloss/famous/Pages/louisbraille.aspx>

Sköld, B. C.; A. Norberg. Tactile picture books for blind and visually impaired children, ALP Libraries for the Blind Section. Stockholm, 2007.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2004.

Tupek, A. Digitalizacija građe za slijepe i slabovidne osobe potrebe i mogućnosti. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 53, 2(2010), 105-116.